

AKADEMIK GAZMEND ZAJMI (PRISHTINE)

FJALA E MBYLLJES

Besoj se ekziston një sens, madje dhe konsensus akademik i përgjithshëm, se fjala e mbylljes në Simpozium më tepër shënon një rrumbullakim të ecurisë së Simpoziumit sesa rrumbullakim të mirëfilltë substancial të punimeve të tij. Një rrumbullakim i tillë i fundit do të ishte jo vetëm pretencioz, por nuk do të ishte dhe aq i preferuar në aspektin metodologjik përballë kritikës shkencore.

Në këtë rast ajo që do të ishte e qartë dhe e pakontestueshme për konstatim konkludiv është se Simpoziumi ynë iu përkushtua një tematike kapitale dhe madhore të çështjes shqiptare, siç është çështja e Kosovës dhe e shqiptarëve në ish-Jugosllavi, se në të u paraqitën mbi 60 kumtesa shkencore që përfshinin jo vetëm një shtrirje të gjatë kohore tematike, por dhe nga një gamë të gjerë aspektesh dhe temash në kuadër të temës bosht të Simpoziumit. Gjithashtu vlen të dallohet se në këtë Simpozium morën pjesë një numër impozant i shkencëtarëve shqiptarë nga hapësira ballkanike shqiptare, duke bashkërenditur potencialin shkencor të tyre si dhe një numër shkencëtarësh, njohës eminent të çështjes shqiptare nga popujt dhe shtetet e tjera. Simpoziumi, përkundër kushteve të vështira evidente, shënon arritje të lakmueshme bashkëpunimi ndërmjet dy akademive shqiptare, asaj të Shqipërisë dhe të Kosovës me çka besoj se hidhet një farë nxitje e dobishme për përsiatje dhe për forma më të ngushta të lidhshmërisë institucionale në mes të këtyre akademive në të ardhmen.

Mendoj se që tani mund të flitet për impresion të përgjithshëm se Simpoziumi, me seriozitetin e përgatitjeve të tij, përgjithësisht me rigorozitetin e duhur shkencor të trajtesave, me begatinë e temave dhe komplementaritetin e tyre, mund të cilësohet jo vetëm si simpozium i rëndësishëm për nga rëndësia e temës, por dhe për nga rezultatet shkencore të tij.

Fatmirësia e çdo simpoziumi të frytshëm shkencor, sidomos në botimin pasues të punimeve, është se ai vazhdon të jetojë shumë më gjatë se sa janë ditët e punimeve të tij, vazhdon të jetojë në mendimin kritik shkencor, në referencat shkencore, në aplikimin jetësor. Natyrisht, një distancë e duhur kohore vlerat e punimeve shkencore i bën më transparente.

Megjithëkëtë po lejojmë që modestisht t'i shpreh ca refleksione të përgjithshme konkludive për punimet e Simpoziumit.

Simpoziumi ynë jo vetëm për hir të racionalizimit kohor, por edhe për hir të mbarështrimit tematik të trajtesave, me të drejtë rrodhi në dy shtretër, në atë të temave historike dhe në atë të temave të aktualitetit politik për çështjen e Kosovës dhe shqiptarëve në ish-Jugosllavi. Pa dyshim të dy këta shtretër formojnë shtratin e bashkët të soditjeve dhe të elaborimeve shkencore mbi çështjen shqiptare. Në përgjithësi temave historike nuk u munguan vezullime të bashkëkohësisë, si dhe temave të aktualitetit politik nuk u munguan referencat historike.

Punimet shkencore nga fusha e historisë, mbi bazë të shëndoshë, dhe zgjeruan horizontet tona njohëse për fillin e fortë, të pandërprerë, të l...

autokton shqiptar në hapësirën e Kosovës dhe të trevave të tjera etnike shqiptare në hapësirën e Jugosllavisë së shpërbërë. Është ky fill iliro-dardan që më vonë mori më parë karakteristikat distinktive të etnosit e më pas të kombit shqiptar, duke filluar nga historia më e hershme mesjetare dhe duke vazhduar deri në historinë më të re kombëtare. Vezullimet e ndjenjës kombëtare shqiptare, si ndjenjë distinktiviteti nga të tjerët dhe si ndjenjë integruese në gjirin e etnosit dhe të truallit jetësor të tij, mund të gjenden shumë më herët se sa në Rilindjen Kombëtare.

Vështtrimet historike-shkencore shqiptare kanë një përparësi komparative dhe objektive. Ato nuk kanë nevojë për mite dhe mitologjizime që nëpërmjet tyre të kompesojë çfarëdo pavolitshmëri për strukturën etnike aktuale apo gjatë historisë si edhe për hapësirën e tij territoriale.

Mendimi shkencor shqiptar nga fusha e historisë nuk ka nevojë dhe as mbi bazën etnike nuk mund t'i lejojë vetes që të mohojë vlerat historike dhe kulturore të popujve të tjerë në kontakt ose që jetojnë në hapësirat e shumicës etnike shqiptare.

Vetërespekti shqiptar i ngritur mbi traditat e Rilindjes Kombëtare nuk ka asgjë të përbashkët me urrejtjen ose nënçmimin ndaj popujve të tjerë dhe ky këndvështrim me rigorozitet frymëzoi në këtë Simpozium edhe punimet shkencore nga fusha e historisë. Nëse aty u shfaq ndonjë xixëllimë farfuritëse romantizmi, shkencës i takon që t'i vjelë idealet por t'i shartojë me realitet, sikurse dhe nga realiteti vilet një-mendësia, por dhe shatohet me vizione të ardhshmërisë.

Punimet shkencore nga aktualiteti politik i çështjes së Kosovës dhe i shqiptarëve në ish-Jugosllavi sollën një gamë të gjerë vështtrimesh interdisiplinore: sociologjike, politikologjike, juridike, ekonomike, demografike, kulturologjike që u vendosën në shtratin e çështjes kombëtare në përgjithësi edhe atëhere kur ishte fjala për segmente tematike hapësinore dhe kohore, gjithësesi tejet të rëndësishme.

Si vlerë e përbashkët e këtyre punimeve dhe e atyre nga fusha e historisë është të liruarit e shkencës shqiptare nga ideologjizimet, sidomos nga ato të natyrës klasore, por dhe kombëtare, të liruarit nga ditirambet dhe panaxherikët, të kursyerit e vetes, në emër të dinjitetit shkencor. Mendimi shkencor dhe intelektual në shtigje të sigurt dhe afatgjata vepron me vetë bagazhin shkencor, me forcën e argumenteve në elaborimin e opcioneve dhe të vizioneve si dhe në përcaktimin ndaj tyre. Kur është fjala për ideologema kombëtare nuk është tepër të theksohet se ç'është mendimtari dhe krijuesi në retorikën kombëtare i kanoset një rrezik i mundshëm "që të flasë bukur por të jetë gabim". Ky është një mendim ingjenjos, të cilin e gjejmë që në Elektrën e Sofokliut katër shekuj para epokës së re.

Karakteristikë tjetër e përbashkët e punimeve rreth aktualitetit politik, krahas objektivitetit shkencor në elaborimin e temave, që përgjegjësia e lartë dhe shqetësimi i natyrshëm i përbashkët i autorëve për udhëkryqin dhe momentin kritik me të cilin po ballafaqohet çështja shqiptare, përkatësisht çështja e Kosovës, por dhe e trevave të tjera etnike shqiptare në Maqedoni, në Mal të Zi dhe në jug të Serbisë (Preshevë, Bujanovc, Medvegje).

Shqetësimi është i natyrshëm, sepse dihet që ligjësi e Përgjithshme e çdo sistemi okupues është që, nëpërmjet aneksimit të shpallur ose të pashpallur, të tentojë që gjendja e okupimit të një territori të transformohet në gjendje të rendit të brendshëm politik dhe juridik të shtetit okupues, sepse njihet përvoja e hidhur historike e qepjes së ngushtë ndërkombëtare të rrobave kombëtare shqiptare.

Shkenca, dhe në përgjithësi mendimi politik demokratik me një vistër të gjerë argumentesh bindëse, mund të dëshmojë se nuk ekziston asnjë bazë jo vetëm etnike, por dhe as një bazë etike, demokratike, politike-kushtetuese dhe juridike-ndërkombëtare për posedim të Kosovës nga ana e Serbisë e aq më pak për posedim okupatorial. Nëse ekzistonte një Jugosllavi multinacionale federative, në kuadër të së cilës dhe strukturohej një relacion përkatës kushtetues juridik në mes të Kosovës dhe Serbisë, një Jugosllavi e tillë nuk ekziston më; nëse në nivel konstruksioni kushtetues juridik flitej për vullnetin e popullsisë për një strukturim të tillë, një vullnet i tillë nuk ekziston. Sot ekziston vullneti i qartë i institucionalizuar për pavarësinë e Kosovës për funksionimin e lirë të Republikës së Kosovës.

Shkenca, nga fusha e marrëdhënieve multi-etnike, dëshmon se nuk ekziston asnjë argument kundër subjektivitetit politik të popullit shqiptar në Maqedoni mbi baza të barazisë, kundër subjektivitetit politik të shqiptarëve në Mal të Zi dhe në jug të Serbisë mbi bazën e autonomisë politike dhe kulturore. Shkenca dëshmon se nuk mund të qëndrojë asnjë argument kundër vizionit të bashkimit kombëtar shqiptar në ballkan, në rrugë paqësore demokratike dhe të integriteteve në Evropë.

Natyrisht, shkenca përpunon dhe argumenton bazën shkencore të mëvetësisë dhe të pavarësisë së Kosovës dhe të subjektivitetit politik të territoreve të tjera të shumicës etnike shqiptare nga hapësira e ish-Jugosllavisë, por ajo nuk mund të pretendojë ta eliminojë forcën lakuriqe të pushtetit dhe lakuriqësinë fizike të raportit të forcave. Ajo nuk mund të pretendojë që t'i njohë vetes karakteristikën biblike: "Përëndia tha, dhe drita u bë"; dhe të pretendojë që me fjalën e saj të fundit t'i eliminojë pragmatizmat eventuale joparimore ndërkombëtare në lidhje me këto probleme. Shkenca ka të drejtë të pretendojë që të bëhet një prej vektorëve të forcës në ngritjen e koshiençës ndërkombëtare; për sensibilizim sa më të favorshëm të çështjes së Kosovës në kuadër të çështjes shqiptare, të punojë për arritjen e rezultateve sa më të favorshme e të afërta, si edhe për zgjidhjet afatgjata mbi bazën e principit të vetëvendosjes, dhe gjithmonë në varësi nga zhvillimet e ndryshme në rrjedhë.

Shkencës i "bashkëtakon" që krahas aktualizimit të mprehtë të çështjes së Kosovës dhe të shqiptarëve në hapësirën e ish-Jugosllavisë në kuadër të çështjes mbarëshqiptare, të dokumentojë se, çështja e tanishme e Kosovës dhe e shqiptarëve në hapësirën e ish-Jugosllavisë, e cila kërkon zgjidhje, përkatësisht, verifikim ndërkombëtar në nivel të respektimit demokratik të principit të vetëvendosjes. Kjo çështje ka një kontinuitet të gjatë historik, ka një puls të gjatë të vullnetit të popullit, me gjithë ndryshjet e shumta opresive dhe ajo sot troket më fuqishëm se kurrë në dyert e udhëkryqeve dhe të zgjidhjeve historike. Nëse ky Simpozium ka një kontribut në këtë drejtim, produktiviteti i tij është i shënuar.

* * *

Kolegë dhe miq!

Më lejoni në fund, jo vetëm siç e do rendi, por siç e kërkojnë ndjenjat më të sinqerta, që Akademisë së Shkencave të Republikës së Shqipërisë, si Akademi mikpritëse dhe posaçërisht Institutit të saj të Historisë, t'i shpreh mirënjohje të thellë për kontributin e dhënë në organizimin me sukses të këtij Simpoziumi. Më lejoni që në emrin tuaj të falënderoj punonjësit e Pallatit të Kongreseve, do të thoja Pallatin e

Kongreseve Pluraliste për ndihmesën e tyre për mbarrëvajtjen e punimeve, si edhe mjetet e informimit për punën e vyer që kanë bërë e do të bëjnë, për njoftimin e opinionit të gjerë me rezultatet e tij.

Në fund të kësaj Fjale të Mbylljes, më lejoni që në emër të Këshillit Organizues të Simpoziumit dhe posaçërisht të akademive tona të shkencave t'u shpreh mirënjohje të thellë dhe falënderim të gjithë pjesëmarrësve të këtij Simpoziumi për kontributin e tyre të çmuar, qoftë nëpërmjet kumesave, qoftë nëpërmjet diskutimeve, si edhe të gjithë pjesëmarrësve të tjerë, që me interesim i ndoqën punimet e Simpoziumit.

Lamtumirë, për takime të ardhshme : dhashtë providenca e të mbarës që këto takime të mbahen në stadi rrënjësisht të avancuara të çështjes kombëtare shqiptare, posaçërisht të çështjes së Kosovës dhe të shqiptarëve në ish-Jugosllavi!